

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اندیشه اسلامی ۱

جابر حجتی

بخش سوم - معاد

الف) تعریف و اهمیت معاد

تعریف معاد:

از نظر لغوی به معنای بازگشتن است و از ریشه (عود) می باشد. در اصطلاح به معنای دوباره زنده شدن پس از مرگ است. معاد به معنای زندگی مجدد انسان و سایر موجودات است. خداوند قادر است از زنده، مرده و از مرده، زنده خلق نماید.

انسان به دو دلیل به تحقیق درباره معاد علاقه مند است:

- ۱- انسان ذاتاً علم دوست و حقیقت جو است، به ویژه درباره آنچه با زندگی او ارتباط دارد.
- ۲- شناخت غایت و هدف زندگی برای انسان از اهمیت زیادی برخوردار است؛ زیرا در شکل گیری فعالیتها و اعمال انسان نقش مهمی دارد.

در قرآن درباره جهان پس از مرگ بیش از ۱۴۰۰ آیه وجود دارد که خود نشانگر اهمیت معاد است. خداوند در سوره مؤمنون می فرماید: ((آیا گمان کردید شما را بیهوده آفریدیم، و به سوی ما بازگردانده نمی شوید؟

(ب) نمونه های مشابه

۱- احیای پرندگان

خداوند در سوره بقره می فرماید: ((به یاد آور، هنگامی که ابراهیم گفت: خدایا به من نشان بده که چگونه مردگان را زنده می کنی؟ خدا گفت مگر ایمان نداری؟...چهر پرنده را انتخاب کن ذبح کن، قطعه قطعه کن و در هم بیامیز سپس بر هر کوهی پاره ای از آنها را بگذار. آنگاه آنها را فرا خوان؛ شتابان به سوی تو می آیند، و بدان که خدا توانا و حکیم است.))

۲- اصحاب کهف

خداوند در سوره کهف می فرماید: ((بدین سان مردم را متوجه حال آنها کردیم تا بدانند وعده خدا حق است و در فرا رسیدن قیامت هیچ شکی نیست.))

۳- زنده شدن مردگان

حضرت عیسی مردگان را به اذن خدا زنده می کرد.

۴- رویش گیاهان

خداوند در سوره روم می فرماید: ((به آثار رحمت الهی بنگر که چگونه زمین را بعد از مردنش زنده می کند؛ چنین کسی زنده کننده مردگان است و او بر همه چیز تواناست.))

ج) براهین معاد

۱- برهان فطرت

فطرت به معنای نوع آفرینش است؛ یعنی انسان به گونه ای آفریده شده است که میل به زندگی جاویدان و بقا دارد، و از نیستی و فنا بیزار است. دنیا شایستگی ابدیت را ندارد. قرآن در سوره قیامت می فرماید: ((آیا انسان گمان کرده است بیهوده و بی هدف رها می شود... آیا چنین خدایی نتواند که مردگان را زنده کند؟))

۲- برهان عدالت

از صفات خداوند عدل است و آفرینش او نیز بر عدالت است. امیرالمومنین می فرمایند: ((به عدالت است که آسمانها و زمین برافراشته شده است.)) ((عدالت، اصلی است که عالم بر اساس آن برپا گردیده است.)) قرآن سوره یونس - ۴۴: ((بی گمان، خداوند هیچ ظلمی به مردم روا نمی دارد.))

۳- برهان معقولیت

از راههایی که آدمی می تواند به حقانیت معاد راه یابد، برهان معقولیت (دفع ضرر محتمل) است. اگر آدمی اعتقاد به معاد و عدم اعتقاد را کنار هم بگذارد و مزایا و معایب هر یک را محاسبه کند، پی می برد که اعتقاد به معاد رجحان بیشتری دارد.

د) انواع معاد

معاد جسمانی و روحانی

برخی اعتقاد دارند که بعد از مرگ و حتی در قیامت فقط روح مجرد محشور می گردد، و دیگر، بدنی که روح به آن تعلق داشته، به محشر گام نمی نهد. به این معنا معاد را روحانی می گویند.

گاه منظور از جسمانی و روحانی بودن، آن است که بدن یا روح به تنهایی و یا هر دو متعلق پاداش و کیفر قرار گیرند. از این رو، معاد جسمانی، به این معنا است که تا بدنی در میان نباشد، پاداش و کیفر تحقق نمی پذیرد (مانند خوشی) ولی اگر علاوه بر لذتها و آلام جسمانی، یک رشته پاداشها و کیفرها و آلام روحی و عقلی نیز وجود دارد که به آن معاد روحانی می گویند.

انواع معاد در قرآن

اول:

آیاتی که از احیای مردگان در امتهای پیشین سخن می گویند؛ مانند زنده شدن پرندگان به دعای حضرت ابراهیم (ع)، سرگذشت اصحاب کهف، زنده شدن غزیر و زنده شدن مردگان به دعای حضرت عیسی (ع)

دوم:

آیاتی که به روشنی گواهی می دهند انسان از خاک آفریده شده است و دوباره به آن باز می گردد و سپس از آن بیرون می آید: ((از آن (زمین) شما را آفریده ایم و در آن شما را باز می گردانیم و بار دیگر شما را از آن بیرون می آوریم.)) طه - ۵۵

سوم:

آیاتی که نشان می دهند در روز رستاخیز اعضای بدن انسان بر اعمال او گواهی می دهند و تفسیر این اعضاء به اعضای برزخی و صورتهای بدون ماده، کاملاً بر خلاف ظاهر آیات است: ((در روزی که با زبانها و دستها و پاهایشان، علیه آنان به آنچه انجام می دادند، گواهی می شود.)) نور - ۲۴